

Darja Mazi-Leskovar
Maribor

AMERIŠKA MLADINSKA PROZA OD ZAČETKOV DO KONCA 19. STOLETJA

1.0 Uvod

Ameriška mladinska proza se je rodila sredi sedemnajstega stoletja v najbolj severovzhodni angleški koloniji, imenovani New England. Zrasla je iz bogate tradicije, ki so jo kolonizatorji prinesli v Novi svet z Britanskega otočja, ter je ostala v svojih začetkih tesno povezana z ustvarjanjem v matični domovini. Kasneje, predvsem v času po politični osamosvojitvi, se je poskušala rešiti angleškega vpliva in sredi devetnajstega stoletja v svojih prizadevanjih tudi uspela. S tem se je pridružila nemladinski prozi, ki je od leta 1608, ko je izšlo prvo ameriško prozno delo (**Captain John Smith** *A True Relation of Occurrences and Accidents in Virginia*), prehodila dolgo pot iskanja svoje lastne identitete. Do konca 19. stoletja sta se obe, mladinska in nemladinska proza, ne le izoblikovali, temveč tudi uveljavili v svetovnem merilu.

2.0 Prvi poskusi pisanja za mlade bralce

Ameriška mladinska proza je rasla vzporedno s prozo za odrasle, ki je izhajala v puritanski New England in s katero jo povezuje predvsem vnaema za vzgojo bralcev v puritanskem duhu.

1646 je v Angliji izšel katekizem *Spiritual Milk for Boston Babes in Either England, Drawn from the Breasts of Both Testaments for Their Souls' Nourishment*, ki ga je napisal puritanski teolog **John Cotton**. Popravljen in prirejen izdaja za otroke v angleških kolonijah je izšla leta 1656. S pomočjo vprašanj in odgovorov so mladi bralci spoznavali osnovne postavke puritanske doktrine. *Spiritual Milk for Boston Babes* je kot prva knjiga, namenjena ameriškim otrokom in tiskana v Ameriki, postala vzor nadaljnjim tovrstnim izdajam, ki so izhajale v angleških kolonijah.

1683 je izšla knjiga, ki je postala najpomembnejše branje za otroke v kolonialni Ameriki: *The New England Primer*, katekizem in abecednik obenem, v katerem so črke predstavljene s poučnimi verzi in pospremljene z ilustracijami. *Primer* se je v stotih letih izhajanja s spreminjanjem verzov prilagajal vedno novim družbenim razmeram ter postal eno izmed prvih del ameriške književnosti, ki so se uveljavila tudi v Angliji in na Škotskem.

Med najstarejšimi pravimi proznimi teksti zavzema posebno mesto ameriška verzija dela **Jamesa Janeway** *A Token for Children, Being an Exact Account of the Conversions, Holy and Exemplary Lives and Joyful Deaths of Several Young Children*, ki jo je ameriški puritanski teolog **Cotton Mather** leta 1700 izdal z delno spremenjenim naslovom *A Token for Children of New-England, or Some Examples of Children in Whom the Fear of God Was Remarkably Budding Before They Dyed in Several Parts of New England. Preserved and Published for the Encouragement of the Piety in other Children*. Cotton je izvirniku dodal življenjske zgodbe večjega števila vzornih ameriških otrok. Številne razširjene izdaje so zaznamovale celo osemnajsto stoletje, saj so prinašale vedno nove vzpodbudne misli, ki naj bi navajale mlade bralce k pravilnemu ravnanju in pobožnemu življenju.

Ob delih, ki so bolj ali manj neposredno vzgajala k bogaboječnosti, so se pojavile tudi knjige, ki niso bile v toliki meri prepojene s strogim puritanskim duhom. Prihajale so iz Anglije, ponatiskovali pa so jih ameriški tiskarji. Angleški vpliv je bil najmočnejši v tedanjih južnih kolonijah, kjer so še posebej skrbno gojili kulturne stike s staro domovino, kar je odražala tudi književna bera, namenjena mladim bralcem.

3.0 Devetnajsto stoletje

3.1 Osamosvojitvev ameriške mladinske proze

Prva resnejša prizadevanja, da bi se ameriška mladinska književnost otrsela močnega angleškega vpliva, zasledimo v začetku devetnajstega stoletja, ko se omili tudi neposreden vpliv puritanizma na književno ustvarjanje. V dvajsetih letih se oblikujejo institucije, ki načrtno skrbijo za publikacije za mlade bralce. Tako American Sunday School Union in American Tract Society vzpodbujata pisce k pisanju vzgojnih in poučnih del, v katerih bi mladi Američani lahko razpoznavali moralne ideale ter pristnega »ameriškega« duha.

Samuel Griswold Goodrich (1793–1860), s psevdonimom **Peter Parley**, je prvi ameriški pisatelj, ki je načrtno pisal za mladino. 1827 je izšlo njegovo najpomembnejše delo *Tales of Peter Parley about America*, v katerem so se mladi Američani prvič srečali z domačim, to je z ameriškim okoljem. Knjiga je bila prva iz niza zgodb, v katerih dobrohoten starček Peter Parley pripoveduje svoje popotne dogodivščine. Z njimi vzgaja ter izobražuje. Goodrich je napisal več kot 120 knjig in postal prvi uspešni mladinski pisatelj.

Njegov največji tekmeč, **Jacob Abbott** (1803–1879), je napisal okrog 180 del, v katerih je oblikoval prve otroške junake. Njegove zgodbe v nadaljevanjih se delijo na pripovedi za dečke in za deklice. Prve povezuje junak Rollo, druge pa junakinja Lucy. V obojih se otroci srečujejo z malimi preizkušnjami, jih premagujejo s skupnimi močmi in tako odrasčajo. Abbotov pripovedni model so posnemali številni avtorji devetnajstega stoletja

3.2 Pisatelji, ki so pisali za odrasle

Kljub vsesplošnim prizadevanjem, da bi mladi brali poučno-vzgojna dela, so nadobudni bralci že sredi dvajsetih let 19. stoletja v nemladinski književnosti odkrili

branje s pustolovsko in fantastično vsebino. Z odraslimi bralci so si pričeli deliti dela številnih pisateljev in nekateri so se jim s časom tako priljubili, da so si jih povsem prisvojili. Mednje sta se najprej uvrstila Washington Irving in J. F. Cooper.

Washington Irving (1783–1859), plodovit pisatelj za odrasle, se je uveljavil med mladimi bralci z deloma *The Sketch Book* (1819) in *Legends of the Alhambra* (1832). Prvo je zbirko esejev in pripovedi, v kateri je s smislom za dobrohotni humor prikazal utrinke iz življenja v Angliji ter podobe iz svoje domovine. Med slednjimi zavzemajo posebno mesto pripovedi, v katerih je predstavil ljudsko izročilo nizozemskih priseljencev, ki se je ohranilo na ameriških tleh. Knjiga je pritegnila bralce vseh starosti na obeh straneh oceana.

Zbirka romantičnih legend *Legends of the Alhambra* črpa snov iz španske folkloze, zato je obogatila ameriško prozo z novo eksotiko.

James Fenimore Cooper (1789–1851), utemeljitelj ameriške pustolovske poezije, si je utrl pot v mladinsko književnost s tako imenovanimi *Leatherstocking Tales*. V njih je proslavil belega lovca Nattyja Bumppa in njegove indijanske prijatelje. Pet romanov, med katerimi je najbolj priljubljen *The Last of the Mohicans* (1826), osvetli vsa obdobja junakovega življenja. Nattyja srečamo pod različnimi imeni, nekatere pripovedi, kot *The Pathfinder* (1840) in *The Deerslayer* (1841), pa je pisatelj poimenoval kar po njem. *Leatherstocking Tales* so zgodbe o boju med belimi zavojevalci in domorodci, o boju med civilizacijo in divjino. Iz vseh pa diha pisateljeva želja, da bi med Indijanci in belci zgradil most prijateljstva.

Cooperjevi romani, v različnih priredbah in številnih prevodih, predstavljajo enega izmed stebrov ameriške mladinske proze devetnajstega stoletja.

3.3 Pisatelji, ki so ustvarjali za odrasle in mladino

Med pisatelji, ki so se že uveljavili v nemladinski književnosti ter so zavestno del svojega ustvarjanja posvetili tudi mladim, zavzema najvidnejše mesto **Nathaniel Hawthorne** (1804–1864). Kot odličen pripovednik je mladinsko prozo obogatil s prav vsakim delom, pa najsi se neposredno navezuje na zgodovinsko tematiko kot tako ali pa na antične pripovedke in mite. O slednjih je spregovoril v knjigi *A Wonder Book for Girls and Boys*, ki izstopa tudi zaradi naslova. Z njim je pisatelj poudaril, da je pripoved namenil tako deklicam kot dečkom.

Tudi **John Townsend Trowbridge** (1827–1916) je večji del svojega ustvarjanja namenil odraslim, kar pa je napisal za mladino, je namenil bralcem obeh spolov. Avtor popularnih *Jack Hazard Series* (1871–1875), ki temeljijo na pisateljevih spominih na otroška leta, je za odrasle med drugim napisal roman *Cudjo's Cave* (1864). Tudi to delo, v katerem se glavni junak bori za odpravo suženjstva, ker je prepričan, da je enakost neodtujljiva pravica vseh ljudi, so mladi bralci sprejeli za svoje.

3.4 Pisatelji, ki so pisali le za mladino

Otroci in mladina so predstavljali vedno pomembnejši del bralnega občinstva, zato se je tudi vedno večje število ustvarjalcev posvečalo le pisanju mladinske proze. Večina pisateljev je namenila svoja dela dečkom ter je zato pisala pred-

vsem pustolovske povesti oziroma zgodbe, v katerih so se fantje lahko izkazali kot junaki.

S pisanjem take proze je med prvimi zaslovel **William Taylor Adams** (1822–1897). Pod psevdonimom **Oliver Optic** je napisal 116 del, ki so utrpla pot pustolovski povesti, eni najpomembnejših zvrsti ameriške mladinske proze. V številnih knjižnih zbirkah, med katerimi je najprej izšla *The Boat Club Series* (1854), je dramatično nizal napete pripetljaje. Že s svojimi naslovi, kot je na primer *The Sailor Boy* or *Jack Somers in the Navy*, je pritegnil pozornost pustolovščin željnih bralcev. A pisatelj jim ni ponudil le zabavnega branja; ob nizanju dogodivščin je postregel tudi z opisi tujih dežel in daljnih morij.

Oliver Optic je s svojimi deli zavestno vzgajal. Stereotipni pozitivni junaki, ki zaradi svoje pokončnosti, poguma in delavnosti uspejo, so v marsičemu podobni uspešnejšem, ki jih je ustvaril **Horatio Alger** (1834–1899). Slednji je oblikoval junake, ki se morajo preživljati kot prodajalci časopisov, čistilci čevljev ali poulični glasbeniki. Vsi se povzpnejo na družbeni lestvici, ker so marljivi, razumni, pošteni in dobrohotni. V njihovih zgodbah je avtor izrazil prepričanje, da v ameriški družbi lahko uspe prav vsakdo, ne glede na to, iz kako skromnih razmer izhaja.

Alger je od leta 1868, ko je izšlo delo *Ragged Dick; or Street Life in New York with the Boot-Blacks*, s katerim je zaslovel, napisal nad 100 knjig. V vseh se ponavlja enaka zgodba o uspehu: bivši fantje z ulice dosežejo materialno blagostanje in družbeni ugled. Kljub temu, da danes Alger kot pisatelj ni posebej cenjen, pa je njegovo ime še vedno neločljivo povezano z ameriškim pojmovanjem uspeha ter s pričakovanji, ki jih označuje pojem »the American dream.« Po drugi strani pa pisec zavzema posebno mesto med sodobnimi mladinskimi pisatelji, saj ni le prikazal, kako se velemestni otroci lahko otresejo težkega življenja, temveč je tudi zastavil besedo za njihove pravice. V delu *Phil the Fiddler* (1872) je med drugim na primer opozoril, da so mladi »poklicni« berači, tatovi ali prostitutke le zlorabljeni mladostniki, skratka, žrtve razmer, v katerih živijo.

Charles Austin Fosdick (1842–1915) je pod psevdonimom **Harry Castlemon** mlade bralce popeljal na daljni zahod, kjer so preživljali napete trenutke ob srečanjih z Indijanci, razbojniki in divjimi zvermi ter spoznavali prostranstva Amerike.

Pisatelj je vseh 58 del izdal v zbirkah. Njegova prva pripoved, *Frank the Young Naturalist* (1864), je uvedla celo serijo knjig, ki so tvorile *Gunboat Series*. Vanje je vpletel tudi svoje doživljanje državljanske vojne, kar jim daje svojstven pečat.

Fosdick je zaradi svoje izredne priljubljenosti vplival na identifikacijski model, ki ga je ameriška mladinska književnost ponudila bralcem moškega spola. Pogumen, iznajdljiv junak, ki mnogo da na svojo čast, se je utrdil kot vzornik novih generacij.

Thomas Bailey Aldrich (1836–1907) je z delom *Story of a Bad Boy* (1869) zavestno zavrnil moralizem, ki je vladal v ameriški mladinski književnosti. V nasprotju z junaki svojih sodobnikov je Tom Bailey že v naslovu označen kot »bad boy.« Deček, utelešenje avtobiografskih spominov, si drzne prekršiti pravila obnašanja, ki veljajo za »idealne fante.« Živi pri sorodnikih, je vzoren učenec, a ima toliko svobode, da lahko s svojimi prijatelji postori marsikaj, kar radi počno fantje njegove starosti. Tako se Tom pokaže kot povsem običajen fant, še več, kot plemenit značaj, saj je obdarjen z vestjo, ki mu pomaga presojeti in razlikovati med dobrim in zlim. Aldrich je z njim ustvaril prvi realističen fantovski karakter, obenem pa je oblikoval take odrasle značaje, ki znajo razumeti povsem normalne otroke.

Ob tem ko pisatelj prikazuje junakove zgrade in nezgrade, se posredno sprašuje o družbi, ki vidi slabo tam, kjer ga ni. Zdi se, kot da bi obenem nagovarjal mladega in odraslega bralca.

Tudi **Samuel Langhorne Clemens** (1835–1910), bolj znan kot **Mark Twain**, je v svojih delih za mladino presojal družbo svojega časa ter razmišljal o mestu posameznika v njej. Slednji je največkrat deček, včasih pa tudi odrasel, ki prestopi okvire družbeno sprejemljivega vedenja in ravnanja. Pisatelj je svoje videnje sveta podajal v zavesti, da ne vzgaja, ampak zabava. Njegov dobrodušni humor ne izhaja le iz posrečenih dogodivščin in besednih soočenj, temveč tudi iz samega stališča prvoosebnega pripovedovalca.

Prvi veliki uspeh Marka Twaina, *The Adventures of Tom Sawyer* (1876), je zgodba o fantu, čigar skrbnica, teta Polly, kljub različnim vzgojnim prijemom ne uspe preprečiti njegovih dnevnih in nočnih dogodivščin. Tom zna obiti njeno strogost, za svoje podvige pa si uspe pridobiti vrstnike, ki cenijo njegovo neustrašnost in iznajdljivost. Delo ostaja ena najbolj zabavnih knjig v ameriški mladinski književnosti; še več, izborilo si je mesto med najbolj brani besedili v svetovni mladinski literaturi.

V delu posebej izstopa Tomov prijatelj Huckleberry Finn, a fant v vsej svoji veličini zaživi šele v Twainovi mojstrovini *The Adventures of Huckleberry Finn* (1884). Čeprav glavni junak podaja zgodbo kot zapis golih dejstev iz svojega življenja, ne pripoveduje le o nenavadnem mladostniku, ki presoja svet s svojimi očmi in s svojim srcem, marveč tudi o ameriški družbi, ki se je borila s suženjstvom, s krvno osveto in s praznoverjem. Tako je tudi to delo, navkljub pisateljevim romantičnim spominom na otroštvo in na lepoto narave ob Misisipiju, kritična, včasih celo ironična slika Amerike. Ob vsem tem pa pripoved ostaja razumljivo privlačna za mlade bralce širom po svetu, za odrasle in literarne kritike pa eno najboljših del v celotni ameriški književnosti.

V sklop treh velikih uspešnic, ki jih je Mark Twain napisal za mladino, uvrščamo tudi *Life on the Mississippi* (1883). Delo se razlikuje od zgoraj omenjenih, saj gre za avtobiografski zapis in potopis obenem. Misisipi ni več zatočišče pred svetom, temveč postane del družbe: soustvarja novi svet – Ameriko po državljanski vojni. Pisec je prevzet nad tehničnim napredkom, nad parniki, ki omogočajo bolj varno in hitrejšo plovo in nad krmarji, ki kljubujejo veletoku s svojim znanjem in izkušnostjo, istočano pa je zazrt v svojo mladost in otroštvo.

V kasnejšem ustvarjalnem obdobju se je pisatelj povrnil k ustvarjanju za mladino, a *The Tragedy of Pudd'nhead Wilson* (1894), *Tom Sawyer Abroad* (1894) in *Tom Sawyer Detective* (1896) ne dosegajo njegovih umetnin iz osemdesetih let.

Posebno mesto v ustvarjanju Marka Twaina zavzemata zgodovinski romanci *The Prince and the Pauper* (1882) in *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court* (1889). V prvi je skrita družbena satira, saj ob tem, ko prikaže čas vladanja Henrika VIII, razkriva pisateljevo željo, da bi s svojim pisanjem pomagal preoblikovati ameriško družbo; v *A Connecticut Yankee in King Arthur's Court* pa pisatelj osmeši srednjeveško viteštvo ter pozitivno ovrednoti družbo svojega časa.

Med književniki 19. stoletja pripada izjemno mesto **Harriet Beecher Stowe** (1811–1896), ki je s svojim romanom *Uncle Tom's Cabin; or, Life among the Lowly* (1852) dokazala, kako neposredno lahko književnost vpliva na družbeno dogajanje. V času, ko je v Združenih državah Amerike burilo duhove vprašanje suženjstva, je njeno delo bistveno pripomoglo k ozaveščanju belcev in njihovemu zavzeanju za

spremembo zakonodaje. Zgodba o Tomu, ki je zaradi krivičnih zakonov lahko prodan, tako da za vedno izgubi svojo družino in umre zaradi nasilja, naj bi vzpodbudila bralce, da bi osvobodili vse sužnje. Roman je doživel izreden uspeh ter postal najbolj brana ameriška knjiga v 19. stoletju. Prava uspešnica je bil tudi v tujini, saj je preveden v 37 jezikov. Danes spada v železen repertoar ameriške mladinske proze, čeprav ga je pisateljica napisala za odrasle, in med najbolj brana dela v svetovni mladinski literaturi.

H. Beecher Stowe je posebej za deklice napisala zgodbo *Little Pussy Willow* (1870). V njej je primerjala zdravo, zadovoljno deklico z dežele z njeno vrstnico, ki živi v mestu. S tem delom je pisateljica v ameriško prozo uvedla nov tip pripovedi, ki se je uveljavil med mladimi bralkami.

3.5 Mladinske pisateljice

Večina pisateljic je pisala svoja dela izrecno za mlade bralke. V zgodbah, ki so največkrat družinske povesti, so prikazovale junakinje v obdobju med enajstim in sedemnajstim letom starosti. To je v času, ko so v skladu z viktorijanskim pojmovanjem vloge ženske v družbi, deklice morale pričeti spoznavati svojo družbeno vlogo.

V prvi polovici 19. stoletja so nekatere pisateljice še pisale vzgojne povesti, polne dolgovoznih dvogovorov med starši in otroci. Prve večje spremembe v vsebinskem smislu zasledimo v delu **Marthe Mary Sherwood** (1775–1851). Avtorica več kot 350 vzgojnih knjig in razprav je napisala zbirko zgodb *The Fairchild Family*, ki jo uvrščamo med prve družinske povesti. Pripovedi, ki so izhajale med 1818 in 1847, še odražajo stroge poglede na vzgojo, a so bistveno omiljene v delih mlajših pisateljic. Slednje so deklinško mladinsko prozo obogatile s številnimi novostmi, med katerimi so nekatere sčasoma postale stereotipne. Večina zgodb je kljub realističnim elementom polna sentimentalnosti in pisateljice junakinje praviloma popeljejo vsaj na pot, ki vodi v življenje v dvoje, če ne že kar v zakonski stan.

Mladim bralkam pa tudi odraslim se je novi tip povesti izredno priljubil, zato so nekatera dela izhajala v velikih nakladah in številnih ponatisih. Ameriške pisateljice so se uveljavile tako v domovini kot v inozemstvu, predvsem v Veliki Britaniji. Mednje sodi **Susan Bogert Warner** (1819–1885), ki je pisala pod psevdonimom **Elizabeth Wetherell**. Njena uspešnica *The Wide, Wide World* (1850) je sentimentalna zgodba, v kateri sirota pride na deželo k strogi, a v bistvu dobri teti. Ellen je živo nasprotje realistično prikazane Nancy – »a bad girl« – pa tudi Alice, ki spominja na popolne otroke iz najzgodnejših del ameriške mladinske književnosti. Zgodba se zaključí z namigom, da se je med junakinjo in Johnom, bratom premirnule »idealne« deklice, spletlo nekaj več kot le prijateljstvo.

Maria Susanna Cummins (1827–1866) je v pripovedi *The Lamplighter* (1854) prikazala zgodbo zapuščene Girty. Svoje grobo vedenje opravičuje s krivicami, ki jih je morala pretrpeti že v najnežnejših letih. Deklica se spoprijatelji s prižigalcem uličnih svetilk; v teku zgodbe se prelevi v lepo, vzorno mladenko in se končno poroči s svojim mladostnim prijateljem.

Adeline Dutton Train Whitney (1824–1906) je v svojih delih ustvarila skoraj realistične junakinje: vedoželjne in polne veselja nad življenjem. Njene deklice so moralno vzorne, kljub temu da predvsem v kasnejših delih skoraj ni več morali-

ziranja. Pisateljčino najbolj znano delo, *We Girls, a Home Story* (1870), pa pritegne predvsem s preprostim stilom in blagim humorjem.

Martha Finley (1828–1909), ki je pisala pod dekliškim imenom **Martha Farquharson**, se je proslavila s serijo knjig o Elsie Dinsmore. Mlade bralke so spoznale junakinjo kot osemletno deklico vzornega vedenja in plemenitega značaja, ki s svojo srčnostjo ter odločnim zgledom pozitivno vpliva na ostale družinske člane. V solzavih zgodbah, kot so *Elsie's Girlhood*, *Elsie's Woomanhood*, *Elsie's Widowhood*, *Grandmother Elsie*, junakinja odrašča v prikupno mladenko, postane bogata dedinja, idealna žena in mati ter babica.

Vse zgodbe, od prve (1867) do osemnajste (1905), sestavljajo družinsko kroniko, v kateri se ob starih znancih pojavljajo vedno novi protagonisti. Pestrost značajev in izrazita sentimentalnost sta značilni za celotno pisateljčino delo, vendar je le Elsie uspešno kljubovala času, saj je njena serija ostala v tisku dobrih 40 let.

Povsem drugačno podobo mladinske književnosti druge polovice 19. stoletja je oblikovala **Louisa May Alcott** (1832–1888), ki je po naročilu založnika napisala knjigo za deklince *Little Women; or Meg, Jo, Beth and Amy* (1868). Pisateljici je uspelo ustvariti delo polno topline, saj je črpala snov iz spominov na svoje otroštvo. Realistična pripoved o družini March je popeljala bralke vseh starosti v resnično družino.

Knjiga je bila razprodana v dveh mesecih. Založnik je naročil nadaljevanje, ki je izšlo 1869. Oba dela, združena v eno samo pripoved, sta pisateljici prinesla še danes trajajočo popularnost.

L. M. Alcott je s tradicijo družinske povesti nadaljevala v pripovedih *Little Men; Life at Plumfield with Jo's Boys* (1871) ter *Jo's Boys and How They Turned out* (1886). Ponovno je prikazala širšo družino March in razgrnila demokratične vzgojne in učne metode.

Med ostalimi pripovedmi izstopa *An Old Fashioned Woman* (1870), ki pripoveduje, kaj vse je pisateljica doživela, ko si je prizadevala, da bi se materialno osamosvojila in si tako utrla pot v resnično samostojnost.

Kljub temu, da so bralke vse njene družinske povesti sprejele z velikim navdušenjem, je *Little Women* ostala pisateljčino najboljša in najbolj popularno delo. Uvrstilo se je med klasike ameriške mladinske književnosti in doživljalo ponatis za ponatisom ne le doma, temveč tudi v tujini.

V letih med 1860 in 1890 so se uveljavile tudi druge pisateljice, ki so poskušale čim manj moralizirati ter o življenju otrok, a še vedno predvsem deklic, pisati čim bolj realistično. Njihove junakinje in junaki so različnih starosti, zato so pogosto nagovorile tudi mlajše bralce.

Rebecca Sophia Clarke (1833–1906) je 1863 pod psevdonimom **Sophie May** izdala knjigo *Little Prudy*. Delu je sledila cela serija knjig – družinska kronika – v katerih pisateljica s humorjem, a včasih tudi s poudarjeno moralno noto, pripoveduje o doživljajih svojih malih in malo večjih junakov.

Mary Mapes Dodge (1831–1905) je v delu *Hans Brinker: or the Silver Skates* (1865) predstavila Nizozemsko ter pripovedovala zgodbo o družini Brinker. To je pripoved o revščini, invalidnosti in dobrosrčnosti. Pogumni Hans in njegova sestra si prizadevata, da bi bila čim bolj v oporo materi, ki kljub pomanjkanju išče pomoč za očeta. Pogum, s katerim se upreta poniževanju in zapostavljanju, ter njuna srčnost sta pritegnila številne bralce, saj je naslovu navkljub v središču pozornosti očetova operacija, ne pa tekmovanje v drsanju.

Tudi v delu **Harriet Mulford Stone Lothrop** (1844–1924) so se mladi bralci srečali s premagovanjem težav, ki jih prinese revščina. Pisateljica je pod psevdonimom **Margaret Sidney** napisala zbirko *Five Little Peppers*. V prvi knjigi *Five Little Peppers and How They Grew* (1881) spoznamo ovdovelo mater Mrs. Petters, ki si prizadeva, da bi preskrbela najnujnejše za svojih pet otrok. V nadaljnjih knjigah se otroci osamosvajajo. V življenju uspevajo, ker so se v družini naučili solidarnosti in odgovornosti. Delo je bilo deležno izjemne pozornosti in številnih ponatisov.

Elizabeth Stuart Phelps Ward (1844–1911), ki je pisala pod deklškim imenom **Elizabeth Stuart Phelps**, je 1866 izdala knjigo *Gypsy Breynton*. Z njo je predstavila junakinjo, ki nastopa v celi seriji knjig.

Gypsy, izredno bistra in aktivna deklica, se v vsem zlahka kosa s fanti, svojimi vrstniki; je naravnega vedenja in z veseljem gleda v svet. V štirih nadaljevanjih, v katerih pisateljica pripelje junakinjo do vstopa v internat, se razkrije njen prijeten in obenem odločen značaj. Toda kljub vsem odlikam se mora sprijazniti z dejstvom, da ne bo mogla nadaljevati šolanja na univerzi: študij je rezerviran za moške, študiral bo njen manj sposoben brat.

Chauncey Woolsey (1835–1905), s psevdonimom **Susan Coolidge**, je danes znana po seriji knjig, v kateri je predstavila odraščanje otrok v družini Carr. *What Katy Did* (1872), *What Katy Did at School* (1873), *What Katy Did Next* (1886), *Clover* (1888) in *In the High Valley* (1891) spremljajo protagoniste od otroštva do odraslosti, ko si sami ustvarijo novi dom. V središču pozornosti je Katy, deklica z izrazitim smislom za humor. A z leti ji vzgoja ne obrusi le jezika: spremeni tudi njen značaj. Njeni veliki cilji se izničijo: zaljubi se, in ko se bo poročila, bo vezana le na družino.

4.0 Zaključek

Ameriška mladinska proza je ob koncu 19. stoletja svojim bralcem ponudila dokaj bogat izbor, ki je pritegnil pozornost tako doma kot v tujini. Številna prozna dela, ki so jih avtorji posebej namenili mladim bralcem, so postala prave uspešnice; po drugi strani pa so uspešnice, ki so bile namenjene odraslim, postale mladinsko branje in so s tem obogatile mladinsko književnost. Med prve vsekakor uvrščamo najboljša dela L. M. Alcott in Marka Twaina, med druge pa romane J. F. Cooperja in delo *Uncle Tom's Cabin* H. B. Stowe. Slednje je po številu izdaj in prodanih izvodov, kakor tudi po številu prevodov v tuje jezike, nesporno literarna uspešnica celotne ameriške književnosti 19. stoletja. Z marsikaterim sodobnim mladinskim proznim delom je prestalo preizkušnjo časa in prostora ter ohranilo svoje mesto med tistimi knjigami, ki jih mladi bralci prebirajo tudi na koncu 20. stoletja.

Literatura:

Hunt, Peter. *Children's Literature: Critical Studies*. London: Routledge, 1990.

Hunt, Peter. *Children's Literature: Critical Studies*. London: Routledge, 1990.

Lystadn, Mary. *From Dr. Mather to Dr. Seus. 200 years of American Books for Children*. Boston: Schenkman Pub., 1980.

Meigs, Cornelia, Anne Thaxter, Elizabeth Nesbitt, Ruth Hill. *A Critical History of Children's Literature*. New York: Macmillian Company, 1953.

Smith, H. Lillian. *The Unreluctant Years: A Critical Approach to Children's Literature*. Chicago: American Library Association, 1953.

Sutherland, Zena. *Children and Books*. 5th Ed. Illinois: Scott, Foresman & Com., 1977.

Summary

Prose in American Children's Literature: from the Beginnings to the End of 19. Century

The first writings in prose intended for children appeared in the 17. century in New England and after the colony gained its political independence the endeavours for the creation of a distinctive, national prose appeared. By the end of the 19. century, however, American prose for children had already firmly established itself and together with the prose for adults gained its first international tribute.

The first children's book issued and printed in America was **John Cotton's** *Spiritual Milk for Boston Babes in Either England, Drawn from the Breasts of Both Testaments for Their Soul's Nourishment* (1656). The texts which followed were all marked by puritanism what is true also for *The New England Primer* (1683), the dominant book for children in colonial times. It was basically a combined catechism and ABC and in its long life it adapted to social changes.

At the beginning of the 19. century writing in the new spirit, no more directly influenced by the religious doctrine, and in the »American« way, was encouraged. **Samuel Griswold Goodrich** and **Jacob Abbott** made their name as writers for young readers. The former is considered as the first children's writer and the latter as the creator of the first young literary heroes.

Children's prose remained didactic what made young readers turn to the literature for adults where they discovered writers as **Washington Irving** and **J.F.Cooper**. They both offered fantasy and adventure and some of their books soon passed into children's literature. Cooper's *Leatherstockings Tales* have remained one of the most outstanding literary achievements of the 19. century American literature.

Children's literature gaining in its importance, some writers who normally wrote for adults, as for example **Nathaniel Hawthorne**, tried themselves in writing for the new reading public; some, on the other hand, wrote exclusively for young boys and girls. The latter group was more or less divided into men writers who wrote above all for boys, predominantly adventure story; and into women writers who devoted their work to girls, writing mostly family stories.

Various types of the two genres appeared and found their best expression in the work of **Mark Twain** and **Louisa May Alcott**. The adventure stories of the former and the family stories of the latter attracted a large reading public at home and abroad. Only **Harriet Beecher Stowe's** famous novel *Uncle Tom's Cabin; or, Life among the Lowly*, the most famous American novel of the century, won greater recognition. Due to its exceptional influence its position is unique and it thus heads the American prose masterpieces presenting the nineteenth century contribution to the universal treasure of children's literature.

Prevedla Darja Leskovar